

Kenise Lainé, yon manm Òganizasyon pou relve fanm ayisyèn lan, se yon patnè Oxfam Amerik, ki se you nan premye moun yo ki te fè eksperyans avèk sistèm rizikilti entansiv (SRI) a nan Lavale Latibonit. © 2011 Brett Eloff/Oxfam America.

PLANTE KOUNYE A (DEZYÈM EDISYON)

RELANSE AGRIKILTI A : YON ASPÈ KI ENPÒTAN ANPIL POU
DEVLOPMAN AN NAN KAD REKONSTRIKSYON PEYI DAYITI A

Agrikilti-a an Ayiti te soufri twa deseni de kriz ak neglijan enstitisyonèl. Men, prèske 60 pousan Ayisyen nan peyi a ap viv nan zòn riral yo e yo konte sou agrikilti pou yo viv.

Pou rezon sa, agrikilti-a dwe jwe yon wòl santral nan rekonstriksyon aprè tranblemand tè-a. Sepandan, plan ak pwogram gouvènman ayisyen an ak kominote entènasyonal la te pwouve yo ensifizan pou ka revitalize sektè agrikòl a e amelyore kondisyon ti kiltivatè, ti kiltivatèz yo, e yo te echwe tou nan rekonèt wòl enpòtan ke fanm yo jwe nan agrikilti-a.

Gouvènman ayisyen an ak aktè prensipal yo nan agrikilti-a dwe kontinye bay priyorite ak devlopman agrikòl la, pandan ke yo ap ranfòse program à lon tèm pou ka ede Ayisyen yo remete yo sou de pye yo epi tou pou yo ka amelyore kondisyon lavi yo nan diyité.

REZIME

Tranblemann tè a ki te frape Ayiti jou ki te 12 janvyè 2010 la vinn mete plis fanmi nan lamizè epi pwoblèm devlopman peyi a yo vinn pi gwo. Tout sa vinn rann kondisyon lavi popilasyon an pi difisil. Plis pase 250 000 moun mouri epi 300 000 lòt te blese. Katastwòf sa te vinn paralize ekonomi a, sa ki te lakòz gouvènman an te anrejistre pèt ki evaliye a preske 120 % pwodui enteryè brut la (PIB). Yon lòt bò, espesyalis yo estime to kwasans ekonomik la ka rive ant 7 ak 9 % pandan lane 2012¹ lan ; youn nan rezon yo ki fè sa pral posib, se gras ak jefò yo ki fèt nan kad rekonstriksyon an. Kantite moun ki tap viv anba tant yo te 1,5 milyon. Chif sa bese pou'l rive jis 390 000 moun (dapre estatistik yo Òganizasyon entènasyonal pou migrasyon an « OIM », te pibliye nan mwa jwi 2012 la)² epi kapasite pou fè fas ak ouragan yo vinn ranfòse.

Malgres, li difisil anpil pou pwodiktè yo kapab viv epi okipe fanmi yo ak travay yap fè a. Politik agrikòl la pou liberasyon mache an ansyen prezidan a vi a, Jean-Claude Duvalier, te enplante nan lane 1983 epi lòt yo ki te vinn dèyè'l ki te kore politik sa nan divès nivo ; se youn nan prensipal kòz pwodiksyon agrikòl la te bese, ekspòtasyon yo te chute, enpòtasyon yo te ogmante, apui pou pwodiksyon viv te bese anpil epi investisman piblik yo ak asistans teknik yo te bese. Fenomèn sa te kreye yon sityasyon kote pwodiktivite, pwodiksyon nasyonal la ak revnu agrikòl yo te vinn bese. Lòt pwoblèm tou, se ensekirite kadas la agrikiltè yo viktim anpil epi depandans yo sou pwodui ki enpòte ak èd alimantè a. Tout sa vinn konplike sityasyon difisil sa sektè a ap viv.

Yon lòt bò, plis pase 90 % moun yo ki tap reponn kesyon nan kad rapò sa, tout sektè yo ansanm (Gouvènman ayisyen an, kominote entènasyonal lan oswa òganizasyon sosyete sivil ayisyèn yo), rete kwè lagrikilti se premye sektè pwodiksyon peyi a.

Men fason yap planifye pou yo devlope sektè agrikòl la an Ayiti gen gwo pwoblèm ladann. Pi gwo defi a rete sou yon bò, nan aplikasyon yon seri politik agrikòl ki pa reponn ak bezwen reyèl yo epi mank lajan pou sektè a; sou yon lòt bò, nan yon metodoloji ki bay preferans ak apwòch-pwojè devlopman an, pa apwòch-pwogram lan. Apwòch-pwogram lan vize òganizasyon ak devlopman sektè a sou yon peryòd ki pi long epi li kapab genyen, si Leta ayisyen a kapab pran responsabilite li, anpil enpak pozitif. Apwòch-pwojè a gen yon enpak tanporè sou sektè a, li pa dire lontan epi li pa pote bon jan solisyon dirab pou diferan pwoblèm yo.

Tout jefò moun ki ap bay lajan ak Gouvènman ayisyen an te fèt yo konsiderab men fòk yo double jefò sa yo nan bon jan investisman epi yon pi bon apui pou sektè agrikòl lan.

Se nan sans sa, nan kad aplikasyon PNIA a epi nan suiv prensip aprobasyon ak efikasite èd la, moun ki ap bay lajan yo dwe kontinue kore plan nasyonal yo ki ekri ansanm ak sitwayen yo.

Menm si genyen kèk feblès nan PNIA a, pwogram sa ofri posibilite pou bay sektè agrikòl la jarèt, yon sektè ki bezwen plis resous pou ranfòse ak demokratize, pami plizyè lòt, aksè ak sèvis, ak pwodui agrikòl, epi ak

enfrastrikti. Se aspè prensipal sa yo ki pou bay yon miyò pwodiktivite, yon pi bon pwodiksyon nasyonal ak kalite lavi agrikiltè yo paske konsekans la pral ke yap ka fè pi plis lajan. Ayisyen ansanm ak moun yo ki ap bay lajan dwe pran dispozisyon pou garanti efikasite aplikasyon PNIA a.

Gouvènman an ap genyen pou li :

- Fè PNIA a cheval de batay li epi pran tout dispozisyon pou garanti aplikasyon li ;
- Tabli yon lyen ant « Aba grangou » (yon inisyativ prezidans lan pou konbat grangou) ak politik agrikòl la ki se rezilta PNIA a, sou direksyon ministè Agrikilti a ;
- Ranfòse estrikti yo ki dekonsantre, sa vle di reprezantan lokal gouvènman an tankou Direksyon depatmantal agrikòl lan (DDA) ak Biwo agrikòl kominal lan (BCA), nan lide pou kowòdine pi byen aksyon yo epi aplike politik agrikòl lan, sou teren an menm ;
- Bay modèl devlopman lokal la priyorite, jan Konstitisyon 1987 la prevwa'l epi mete sou pye yon lwa-kad ki pral pèmèt tanmen pwosesis desantralizasyon a ak dekonsantrasyon sèvis Leta yo nan tout kolektivite teritoryal yo, nan lide pou planifye pi byen epi jere inisyativ lokal yo pou devlopman agrikòl la ;
- Bay politik agrikòl lan anpil enpòtans nan lide pou gen plis sekirite nan sistèm kadas lan. Sistèm jidisyè ayisyen an dwe fonksyone nan tou de lang ofisyèl yo, fransè ak kreyòl, epi tou bay peyizan yo yon asistans jiridik nan rezolisyon konfli ki gen awè ak tè ;
- Tabli metòd pou ranfòse òganizasyon peyizan yo pou ti agrikiltè yo ka defann dwa yo nan touy negosyasyon ki konsène yo, tankou nan kreyasyon yon politik komèsyal ki reprezante lide agrikiltè ak moun yo ki ap achte tou.
- Bay wòl fanm yo jwe nan komès pwodui agrikòl yo plis enpòtans nan politik agrikòl lan. Nan sans sa tou, divizyon travay lan ant fi ak gason dwe youn nan prensipal aspè nan politik agrikòl lan pou ankouraje gen plis jistis ant fanm ak gason³ ;
- Ankouraje agwo-ekoloji a, ki bezwen mwens pwodui ki sot endeyò, epi sibvansyone angrè yo (san yo pa bay yo gratis) pou yo kapab pi aksesib pou peyizan yo sou tout teritwa nasyonal lan nan yon pri ki pa twò wo pou pa genyen akizasyon koripsyon kont moun yo ki ap fè distribisyon an ;
- Ankouraje agrikiltè yo mete an valè eksplwatasyon agrikòl yo, fè yo kòmanse ak sa yo propriyetè yo poko janm eksplwate epi ranfòse kapasite zòn agrikilti yo nan tout peyi a pou sektè a ka pwogrese, nan fè rechèch ak eksperyans ;
- Bay apwòch pwogram lan priyorite nan aplikasyon politik agrikòl li a, nan lide pou ranfòse devlopman sektè agrikòl lan sou yon peryòd ki long. Konsantrasyon an dwe ye sou antreprenè agrikòl yo (agwo-endistri) ak dekonsantrasyon sèvis yo (kreyasyon anlwa, edikasyon, sante ak lòt ankò) pou favorize devlopman agrikòl lan ak frennen fenomèn moun ki ap kite vil pwovens yo ;
- Mete nan tout lekòl yo sou teritwa nasyonal lan, yon sèvis sivik ki ta jwe ròl li nan plante pye bwa pou rebwaze peyi a, pwoteje tè yo ak bèj

yo, epi sansibilize moun pi plis sou enpòtans pou yo pwoteje anviwonman an ;

- Bay ogmantasyon pwodiksyon an enpòtans nan politik agrikòl la epi tabli lantman tarif dwann pou pwoteje pwodiktè ayisyen yo.

Fòk moun ki ap bay lajan yo:

- Travay pou ranfòse sosyete sivil la nan entegre òganizasyon lokal yo nan kreyasyon ak egzekisyon pwogram yo. Sa pral ede ranfòse plizyè òganizasyon nan sosyete sivil lan ki ap nan yon pozisyon pou yo egzije efikasite pwogram yo epi ki ap ka asire suivi a fèt sou yon long peryòd ;
- Travay pou ranfòse ministè Agrikilti a ak Anviwonman an nan lide pou yo kapab jwe yon wòl dirijan nan sektè agrikòl lan ;
- Kontinue favorize sekirite alimantè ak bòn gouvènans nan lagrikilti ak nan politik èd pou devlopman yo, pandan yo teni kont de estrateji PNIA a epi bay mwayen finansye pou li kapab aplike ;
- Tabli yon mekanis suivi ki pral pèmèt evaliyè efikasite èd la yap bay, men tou, respekte angajman yo te pran Punta Cana nan sa ki gen awè ak PNIA a ;
- Konsantre jefò yo sou finansman pou achte èd alimantè a nan nivo lokal lan, san yo pa bliye reyalite mache lokal yo ;
- Tabli lyen ant politik èd yo ak politik komèsyal yo ;
- Fè refòm sibvansyon diri a nan peyi ki konsène yo ki ap ekspòte pou elimine pratik la yo rele dumping ki nui pwodiktè ayisyen yo.

ONG yo dwe :

- Envesti pi plis nan ranfòsman òganizasyon sosyete sivil la pou yo ka enfliyanse divès aktè yo ki touche ak pwoblèm yo nan sektè agrikòl la ;
- Travay sou jistis ant fanm ak gason nan entèvansyon yo, nan lide pou redui inégalite sosyal yo nan peyi a ;
- Tabli yon patnarya ak envèsite nasyonal pou ankouraje rechèch epi veye pou rezlita yo aplike nan sektè agrikòl lan ;
- Sansibilize tout aktè yo nan sektè a pou yo pwoteje anviwonman an epi pou yo ka adapte ak chanjman klimatik.

NÒT YO

¹ CONILLE, Gary. Deklarasyon politik jeneral Premye minis lan devan Asanble jeneral la nan Palman ayisyen an, oktòb 2011.

² <http://iomhaitidataportal.info/dtm/>

³ Egalite ak ekite ant fanm ak gason nan tout sektè lavi a. Mete travay lan pou egalite ant fanm ak gason nan kontèks yon apwòch ki baze sou dwa moun. Rezilta li, se patisipasyon fanm, ansanm epi nan yon lespri egalite ak gason, nan defini politik, estrikti ak desizyon ki afekte vi yo ak sosyete yo pandan yo teni kont de enterè yo ak priyorite kòm fanm nan sosyete a. Ideyoloji sa entegre yon nouvell ide sou fanm ak gason nan defini ak aplike dwa sivil yo, politik, ekonomik ak sosyal.

© Oxfam Entènasyonal oktòb 2012

Dokiman enfòmasyon sa, se Tonny Joseph ki ekri'l. Oxfam remèsye tout moun yo ki te patisipe nenpòt ki jan nan reyalizasyon dokiman sa, nap site Gabriela Alcaraz, Angela Bruce-Raeburn, Constantino Cassabuenas, Peleg Charles, Marc Cohen, Amélie Gauthier, Maura Hart, Lina Holguin, Christine Laliberté, Philippe Mathieu, Jonathan Mazliah, Yasmine Shamsie, Francisco Yermo, ak anpil lòt kòlèg Oxfam yo an Ayiti, nan Québec, Ozetazini, ak nan peyi Lespagn. Dokiman sa fè pati yon seri tèks ki ekri pou enfòm ak patisipe nan deba piblik sou pwoblèm ki gen awè ak devlopman ak politik nan lemond yo.

Dokiman sa ka itilize san pwoblèm si se pou fè kanpay, edikasyon oswa rechèch men fòk moun nan site sous lan. Moun nan ki gen dwa dotè yo sou dokiman sa mande nenpòt ki moun ki ta renmen itilize dokiman sa fè'l konnen pou li kapab fè avaliyasyon. Pou fè kopi nan nenpòt ki lòt sikonstans, reyitilize dokiman sa nan lòt piblikasyon, tradui li oswa reyadapte li, fòk se moun nan ki gen dwa yo sou dokiman sa ki bay moun nan pèmision'l. Li gen dwa tou mande lajan pou sa. Adrès e-mail: publish@oxfam.org.uk

Pou tout lòt enfòmasyon, tanpri ekri nou nan:

advocacy@oxfaminternational.org

Tout enfòmasyon yo nan dokiman sa te bon nan moman li te enprime.

Se Oxfam GB ki pibliye dokiman sa pou Oxfam Entènasyonal nimewo ISBN sa 978-1-78077-176-2 Oktòb, 2012. Oxfam GB, Oxfam House, John Smith Drive, Cowley, Oxford, OX4 2JY, Royaume-Uni.

OXFAM

Oxfam se yon konfederasyon entènasyonal ki regwoupe 17 òganizasyon ki ap travay ansanm nan 92 peyi pou jwenn solisyon sou yon long peryòd pou pòvte ak enjistis.

Oxfam Amérique (Oxfam Amerik) (www.oxfamamerica.org),

Oxfam Allemagne (Oxfam Almay) (www.oxfam.de),

Oxfam Australie (Oxfam Ostrali) (www.oxfam.org.au),

Oxfam-en-Belgique (Oxfam nan peyi Beljik) (www.oxfamsol.be),

Oxfam Canada (Oxfam Kanada) (www.oxfam.ca),

Oxfam France (Oxfam Lafrans) (www.oxfamfrance.org),

Oxfam Grande-Bretagne (Oxfam Wayòm Ini) (www.oxfam.org.uk),

Oxfam Hong Kong (www.oxfam.org.hk),

Oxfam Inde (Oxfam Lend) (www.oxfamindia.org),

Intermón Oxfam Espagne (Oxfam Lespagn) (www.intermonoxfam.org),

Oxfam Irlande (Oxam Irland) (www.oxfamireland.org),

Oxfam Italie (www.oxfamitalia.org)

Oxfam Japon (www.oxfam.jp),

Oxfam Mexico (Oxfam Meksik) (www.oxfammexico.org),

Novib Oxfam Pays-Bas (Oxfam Peyi Ba yo) (www.oxfamnovib.nl),

Oxfam Nouvelle-Zélande (Oxfam Nouvèl Zelann) (www.oxfam.org.nz) et

Oxfam Québec (Oxfam Kebèk) (www.oxfam.qc.ca)

Pa gen pwoblèm pou'w kontakte òganizasyon yo ki fenk site, nan telefòn oswa sou entènèt lan, pou tout lòt enfòmasyon. Ou ka vizite sit sa tou:

www.oxfam.org/fr

Courriel: advocacy@oxfaminternational.org